

Eikensterfte en Eikenprachtkever

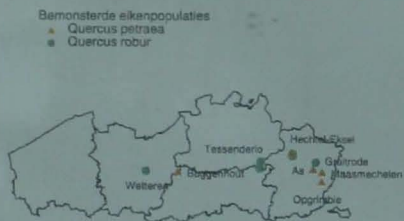
De eik blijft het zorgenkind van talloze bosbeheerders. Hun bevindingen worden bevestigd door de resultaten van de jaarlijkse bosgezondheidsinventarisaties: in Vlaanderen behoort de soort met 35 % beschadigde bomen in 1998 duidelijk tot de 'probleemgevallen'. Ook op Europees niveau is de gezondheidstoestand van de Zomereik in de periode 1992-'98 in de helft van de proefvlakken aanzienlijk achteruit gegaan. Volgens een van de meest gangbare hypothesen komt het hierbij eerst tot een primaire beschadiging door de inwerking van verschillende factoren, waarna de bomen door de activiteiten van zwakteparasieten het loodje leggen. Uit recent Duits onderzoek blijkt dat vooral de combinatie van herhaalde kaalvaart door bladretende insecten en extreme weersomstandigheden (droogte, vorst) tot een primaire beschadiging van de eiken leidt. Het al dan niet afsterven van de verzwakte bomen wordt nadien in sterke mate bepaald door secundaire aantasters. In dit verband wordt de laatste jaren veel belang gehecht aan de Eikenprachtkever (*Agryllus biguttatus* F.). De larven van deze kever leven in de bast en deels in het oppervlakkige spinthout van eiken. Hun vraatgangen kunnen de stam volledig ringen, waardoor de boom afsterft. Op de plaatsen waar de larven zich in de bast boren, kunnen donkere afgestorven plekken (necrosen) ontstaan, waaruit vaak slijmvloed optreedt. Aantastingen zijn vooral te verwachten in het jaar dat de primaire beschadiging optreedt en in de daaropvolgende twee jaren. De ijle bladbezeffing volgend op de primaire schade leidt immers tot een sterkere bezonning van de stammen, wat een aantasting door de

warmteminnende Eikenprachtkever bevordert. Tot voor kort was zeer weinig geweten over het voorkomen van de Eikenprachtkever in Vlaanderen. In 1997 werd de kever door het Laboratorium voor Houtanatomie (UG) aangetoond in Buggenhoutbos. Voorgaand jaar werden de typische half-cirkelvormige uitvlieggaten vastgesteld in eiken in Ravels en later o.a. in Torhout (Wijnendalebos), Eeklo (het Leen) en het Zoniënbos. Dit jaar werden larven gevonden in een kwijnende Zomereik in Perk en Waarschijnlijk komt de Eikenprachtkever dus in heel Vlaanderen voor. Uit veldwaarnemingen in Duitsland blijkt dat in gemengde eikenbestanden met een dichte onderetage aanzienlijk minder sterfte optreedt, waarschijnlijk doordat de beschaduwing van de stammen minder gunstige omstandigheden voor de ontwikkeling van de larven creëert. In principe kan het verwijderen van door Eikenprachtkever zwaar aangetaste bomen en recent afgestorven exemplaren de keverpopulatie reduceren en aldus de overlevingskansen van de resterende eiken verhogen. Deze maatregel heeft echter alleen succes indien hij zeer consequent wordt uitgevoerd, d.w.z. dat alle aangetaste bomen in de wijde omgeving moeten worden verwijderd. In de praktijk lijkt dit moeilijk realiseerbaar en deze maatregel wordt in Vlaanderen voorlopig niet aanbevolen. Aangezien kwijnende en dode bomen in onze bossen bijdragen aan de verhoging van de natuurwaarden, bestaat immers het risico dat 'het kind met het badwater wordt weggegooid'...

Contactpersoon: Peter Roskams, tel.: (054)43 71 15; e-mail: Peter.Roskams@lin.vlaanderen.be

Onderzoek naar de genetische diversiteit van inheemse bomen

Zoals aangekondigd in de Nieuwsbrief van januari '99, is het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek inmiddels gestart met genetisch onderzoek van inheemse eiken, Haagbeuk en Wilde appel (project in samenwerking met IBW, gefinancierd door Bos en Groen). De figuren geven aan waar stalen genomen zijn voor eik en Haagbeuk, voor Wilde appel werden enkel enten ingezameld uit de Voerstreek en het Meerdaalwoud. Met deze enten wordt een genenbank aangelegd. Er is verder gewerkt aan het opsporen van de herkomsten van de (vermoedelijk) autochtone eikenpopulaties en het op punt stellen van de technieken om diversiteit te bepalen.

Wat de herkomstanalyse van de eiken betreft (zie Nieuwsbrief van januari voor een woordje uitleg over dit Europees project), zijn de helft van de stalen reeds onderzocht. Hieruit blijkt dat de Wintereiken uit Limburg ('Klaverberg' te As en 'Windelsteen' te Maasmechelen) beide een uniform Italiaans haplotype vertonen, terwijl het bij de Zomereiken uit Hechtel-Eksel ('Gemeentebos') en Wetteren ('Speelbos') om een uniform Spaans type gaat. Voor deze bestanden geven de

analyses een bevestiging van het autochtoon karakter aangezien uit de Europese studie reeds geweten is dat de Spaanse en Italiaanse migratieroutes door Vlaanderen lopen. In een oude houtwal van Zomereiken in Tessenderlo ('Paddenhoek') werd een menging van twee Spaanse typen vastgesteld. Voor vier van de vijf bestanden die door de inventarisatie van autochtone genenbronnen als autochtoon werden aangeduid, kan dit oorspronkelijk inheems karakter bevestigd worden. Hierbij is nogmaals aangetoond dat de beoordeling van de herkomst op basis van terreinkenmerken een waardevolle methode is.

Wat het screenen van de diversiteit betreft, zijn de technieken nu op punt gesteld voor de vier boomsoorten. Binnen de bestaande technieken is het voor elke soort immers noodzakelijk om eerst experimenteel enkele parameters te bepalen. De eigenlijke analyses kunnen nu aangevat worden.

Volgend voorjaar zal nieuw materiaal ingezameld worden. Voor eik zal de nadruk liggen op erkende zaadbesteden en autochtone populaties in Vlaams-Brabant en (indien mogelijk) West-Vlaanderen. Voor Haagbeuk zal in Vlaams-Brabant en Antwerpen ingezameld worden. Bijkomende enten van Wilde appel zullen in het Meerdaalwoud worden verzameld.

Vermaledijden onder de avifauna ?

De bestrijding van de kraalachtigen wordt vanouds in brede kringen nuttig bevonden wegens (vermoede) schade aan jachtwild en diverse vogelsoorten. Daarnaast worden deze 'rechtbekken' soms ook als schadelijk ervaren in de landbouw (wegpikken van zaalgoed, beschadiging voederkuilen, ...). In deze visie wordt er van uitgegaan dat deze soorten (zeker de Zwarte kraal en de Ekster) als cultuurvolgers een gestage populatiegroei kennen en thans in overtal voorkomen. Concrete gegevens daarover, met inzicht in mogelijke ruimtelijke patronen, zijn voor Vlaanderen echter nauwelijks of niet voorhanden. Het impact van het predatie-effect is verder niet eenduidig te stellen, maar is daarentegen ongetwijfeld van lokale omstandigheden afhankelijk. Daarbij spelen o.m. de biotoopinvoed en de betrokken prooi-soorten een essentiële rol. Over de Gaai gaan de laatste jaren meer en meer stemmen op, vooral in internationale bosbouwkringen, die pleiten voor een sterk te wijzigen visie (veeleer 'nuttig' dan 'schadelijk'). Een gedegen belangenafweging (bosbouw, jacht, ...) dringt zich op.

Het succes van kraaienbestrijding is onduidelijk: op middellange (of zelfs korte) termijn schijnt dit vaak nauwelijks de stand te beïnvloeden. Bij deze bestrijding kunnen ondertussen echter zeldzame, beschermde soorten worden verstoord. Roofvogels bv. worden

regelmatig in kraalenkuilen gevangen, terwijl zij tijdens hun baits en broedperiode door gewerschoten kunnen afgeschrikt worden. Momenteel is bestrijding een dagelijks gegeven, onderworpen aan een expliciete meldingsplicht; beperking van of welgering tot bestrijding is in principe mogelijk. In de praktijk bestaat er evenwel geen enkel gedocumenteerd overzicht van de vigerende bestrijding (intensiteit, spreiding, resultaten, ...), zodat het beleid terzake eigenlijk op losse schroeven staat. Een kosten-baten-analyse daarover is aangewezen.

Het IBW heeft daarom een project uitgeschreven met het oog op het samenstellen van een basisdocument over de globale problematiek, en dit via een analytische benadering van de verschillende betrokken aspecten. Dit document moet zowel de ecologische als de juridische positie van de kraalachtigen in Vlaamse context duiden, en mogelijke verdere onderzoeksnoden specifiek voor Vlaanderen aan het licht brengen. Dit tweejarig project, gestart sinds april '99, wordt gefinancierd door AMINAL - afdeling Bos en Groen en concreet uitgevoerd door het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN).

Contactpersoon: Gunter De Smet (KBIN, Dienst Biologische Evaluatie, Brussel), tel.: (02)627 42 12
Walter Roggeman, tel.: (02)627 43 67; e-mail: Roggeman@kbinsnb.be

Contactpersoon: Els Coart (CLO, Dep. voor Plantengenetica en -veredeling, Melle), tel.: (09)252 10 52;
e-mail: Elisabeth.Coart@rug.ac.be